

Alaikäisen päätöskyvyn arvioinnin toteutus potilastietojärjestelmiin

Toimittajayhteistyökokous
15.6.2022

THL
Kela

Kan
ta

Potilastietojärjestelmän on vaadittava lääkkeen määrääjää ottamaan kantaa alaikäisen päätöskykyyn

- Lokakuusta 2020 lähtien alaikäisen päätöskyky ja tietojen luovuttaminen huoltajille on tullut arvioida ja kirjata jokaisen palvelutapahtuman yhteydessä ja jokaiseen yksittäiseen reseptiin ilman ikärajaa. Arvion ja kirjauksen tekee aina lääkkeen määrääjä tai uusija.
- [Reseptin vaatimusmäärittelyiden](#) mukaan:
 - *Potilastietojärjestelmä vaatii lääkkeen määrääjää ottamaan alaikäisen potilaan kohdalla kantaa potilaan kyvykkyyteen päättää hoidostaan*
- Tiedossa on, että osa järjestelmistä ”päästää” lääkkeen määrääjän etenemään ilman kannanottoa päätöskykyisyyteen.

Päätöskykyä ei voida arvioida –vaihtoehdon käyttäminen

- Päätöskykyä ei voida arvioida (4) vaihtoehtoa käytetään tilanteissa, joissa alaikäistä koskevaan palvelutapahtumaan muodostetaan terveydenhuollossa **asiakirjoja ennen alaikäisen tapaamista**.
 - Tällöin alaikäiseen ei ole ollut vielä kontaktia, mutta käsitellään hänen potilastietojaan, esimerkiksi toisesta terveydenhuollon yksiköstä tullutta lähetettä, tai konsultaatiotilanteessa tai kirjattaessa tutkimustuloksia ennen ensimmäistä tapaamista.
 - Vaihtoehto voidaan tallentaa myös niissä tilanteissa, joissa **potilastietojärjestelmä tallentaa asiakirjoja ilman ammattihenkilön toimenpiteitä**. Jos ammattihenkilö on kuitenkin ottanut kantaa huoltajille luovuttamisen kiellon tilaan aikaisemmin palvelutapahtumassa, *ei aikaisempaa ammattihenkilön tallentamaa tietoa saa muuttaa potilastietojärjestelmän tarjoamalla oletuksella*.
- Terveydenhuollon ammattihenkilön tulee **muuttaa tämä vaihtoehto** mahdollisimman pian ja selvittää alaikäisen päätöskykyisyys, jotta voidaan varmistua siitä, voidaanko alaikäisen hoito- tai reseptitiedot luovuttaa huoltajille
- Reseptin uusiminenkin tarvitsee aina erillisen palvelutapahtumansa PTA puolelle, ellei siis uusintaa tehdä esim. käynnin yhteydessä.
 - Siksi on tärkeää, että molemmat (pt ja resepti) huomioidaan ja tarkistetaan terv.huollossa

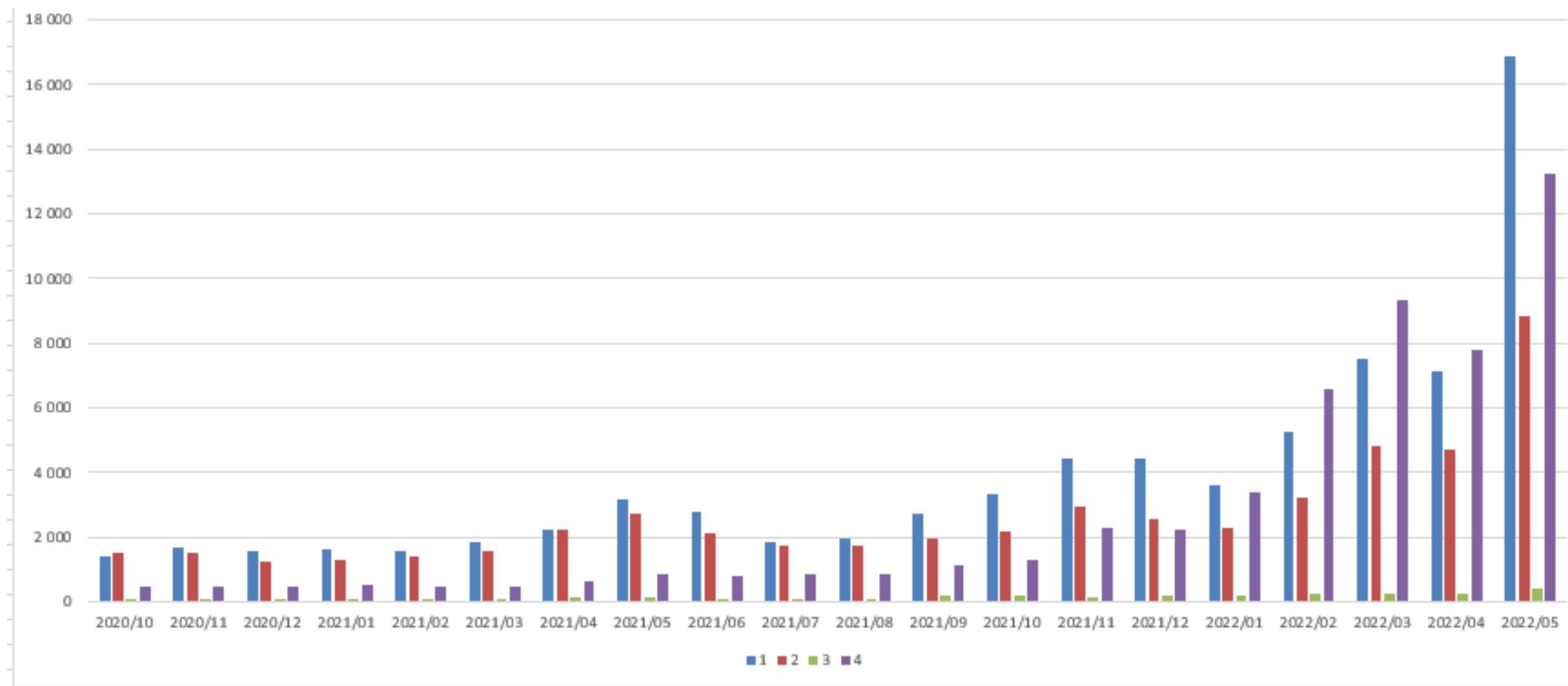
Päätöskyvyn arvioissa käytetyt arvot 1-4 reseptillä (1/2)

1. Ei päätöskykyinen alaikäinen, tiedot luovutetaan huoltajille
2. Päätöskykyinen alaikäinen, sallii tietojensa luovuttamisen huoltajille
3. Päätöskykyinen alaikäinen, kieltää tietojensa luovuttamisen huoltajille
4. Alaikäisen päätöskyky ei tiedossa, tietoja ei luovuteta huoltajille

Lääkemääräykset	1	2	3	4	Summa
2020/10	1 392	1 491	83	481	3 447
2020/11	1 652	1 506	102	452	3 712
2020/12	1 578	1 244	69	465	3 356
2021/01	1 635	1 301	82	518	3 536
2021/02	1 571	1 413	86	457	3 527
2021/03	1 861	1 583	106	450	4 000
2021/04	2 237	2 236	111	649	5 233
2021/05	3 155	2 730	128	836	6 849
2021/06	2 784	2 119	92	802	5 797
2021/07	1 860	1 760	74	867	4 561
2021/08	1 955	1 728	95	848	4 626
2021/09	2 739	1 944	179	1 132	5 994
2021/10	3 326	2 151	183	1 272	6 932
2021/11	4 448	2 947	164	2 261	9 820
2021/12	4 451	2 571	185	2 247	9 454
2022/01	3 612	2 307	189	3 365	9 473
2022/02	5 239	3 204	255	6 599	15 297
2022/03	7 489	4 831	271	9 336	21 927
2022/04	7 138	4 723	236	7 796	19 893
2022/05	16 871	8 842	438	13 257	39 408
Summa	76 993	52 631	3 128	54 090	186 842

Lääkemääräykset	1	2	3	4	Summa
2020/10	40 %	43 %	2 %	14 %	3 447
2020/11	45 %	41 %	3 %	12 %	3 712
2020/12	47 %	37 %	2 %	14 %	3 356
2021/01	46 %	37 %	2 %	15 %	3 536
2021/02	45 %	40 %	2 %	13 %	3 527
2021/03	47 %	40 %	3 %	11 %	4 000
2021/04	43 %	43 %	2 %	12 %	5 233
2021/05	46 %	40 %	2 %	12 %	6 849
2021/06	48 %	37 %	2 %	14 %	5 797
2021/07	41 %	39 %	2 %	19 %	4 561
2021/08	42 %	37 %	2 %	18 %	4 626
2021/09	46 %	32 %	3 %	19 %	5 994
2021/10	48 %	31 %	3 %	18 %	6 932
2021/11	45 %	30 %	2 %	23 %	9 820
2021/12	47 %	27 %	2 %	24 %	9 454
2022/01	38 %	24 %	2 %	36 %	9 473
2022/02	34 %	21 %	2 %	43 %	15 297
2022/03	34 %	22 %	1 %	43 %	21 927
2022/04	36 %	24 %	1 %	39 %	19 893
2022/05	43 %	22 %	1 %	34 %	39 408
Summa	41 %	28 %	2 %	29 %	186 842

Päätöskyvyn arvioissa käytetyt arvot 1-4 reseptillä (2/2)

Apteekkariliiton pikakysely apteekeille vko 23/2022 (n=338)

Aiheuttavatko alaikäisten "päättöskyky ei tiedossa" - reseptit haasteita lääkkeiden toimittamisessa?

Tulokset

Kyllä, usein

Kyllä, jonkin verran

Harvoin tai ei ollenkaan

En ole havainnut / En tiedä

Oletusarvoja ei saa käyttää

- Tiedossa on myös, että osa järjestelmistä on asettanut oletusarvoksi arvon 4
”alaikäisen päätöskyky ei tiedossa, tietoja ei luovuteta huoltajille”
- Jotta alaikäisen itsemääräämisoikeus toteutuu, **tulee potilastietojärjestelmän vaatia** ammattihenkilöä ottamaan kantaa jokaisen alaikäisen potilaan kyvykkyyteen päättää hoidostaan jokaisen **käyntikerran/ hoitojakson/reseptin** määräämisen yhteydessä.

➤ Oletusarvoja ei saa käyttää

Arvon 4 käyttö tuottaa ongelmia

- [Alaikäinen ja Kanta-palvelut - toimintamalli terveydenhuoltoon ja apteekkeille](#) luvun 3 taulukon 1 mukaan **vaihtoehdon 4 käyttö ei ole suositeltavaa resepteillä.**
 - Se estää reseptin näkymisen huoltajille Omakannassa
 - Apteekki ei voi antaa tietoja ja toimittaa lääkettä huoltajalle ilman potilasohjetta tai yhteenvetoa.
- Apteekeista on tullut huolestunutta palautetta tilanteista, joissa arvoa 4 on käytetty (ilmeisesti oletusarvona) esimerkiksi pienten lasten antibioottiresepteissä.
- Palautetta on tullut myös uusituista resepteistä, joissa uusimispyyntö on lähetetty apteekin tai Omakannan kautta. Vaihtoehdoksi on valittu 4, koska reseptin uusiija ei ole tavannut alaikäistä.
- Apteekissa eteen tulleet tilanteet ovat johtaneet siihen, että lääkettä ei ole toimitettu huoltajalle. Tilanne **voi pahimmillaan vaarantaa lääkitysturvallisuuden**, kun potilaan lääkehoito keskeytyy tai sitä ei ylipäänsä aloiteta.

Alaikäisen päätöskyky tulee aina pyrkiä selvittämään

- Valitessaan arvon 4 lääkkeen määrääjän tai uusijan tulee muuttaa tämä vaihtoehto mahdollisimman pian ja selvittää alaikäisen päätöskykyisyys.
 - Tällöin lääkäri arvioi, voiko tilanteessa tehdä kirjauksen aikaisempien potilasasiakirjojen tai potilassuhteen perusteella.
 - Tarvittaessa hänen tulee olla yhteydessä alaikäiseen.
- Pienimmillä lapsilla arvio päätöskyvystä perustuu yleiseen iästä pääteltävään kehitystasoon, eikä heitä ole tarpeen kontaktoida erikseen esimerkiksi lääkkeen uusimisen yhteydessä.

Mitä ajatuksia ja kysymyksiä herännyt?

- Miten organisaatiot ovat tilanneet toiminnallisuuden käyttöön, jos ei niin miksi?
- Tarvitaanko kansalliselta taholta tukea asiakasorganisaatioiden ohjaamiseen/kouluttamiseen
- Miten käyttöliittymät tukevat kirjaamista

Kanta

Kiitos!

THL
Kela

Olemme myös somessa

@kantapalvelut